

Aréna sa podvolila moslimom. Čo na to Žbirka?

Peter Scherhauser | Týždeň | 28.11.2016

Po sezóne zameranej (aj) na bulvárne komédie bratislavské divadlo Aréna pritvrďuje. Režisér Marián Amsler opúšťa protestantské vody inscenácie Fanny a Alexander a aktuálne cieli na islam.

Politicko spoločenská utópia sa stala medzinárodným bestsellerom najmä vďaka provokatívnej myšlienke islamizácie Francúzska, ktorej novú etapu odštartuje v roku 2022 zvolenie kandidáta Moslimského bratstva za prezidenta. Na tomto atraktívnom pôdoryse sa odohráva príbeh asi štyridsaťročného profesora francúzskej literatúry, ktorý prežíva krízu stredného veku. K nej neodmysliteľne patrí aj jedlo od Číňana zohriate v mikrovlnnej rúre, pravidelné striedanie mileniek z radov študentiek, ako aj pikniky s kolegami, na ktorých sa veľa diskutuje o problémoch, ktoré málokto dokáže vyriešiť.

Hoci je Francois intelektuálom, s bežnými ľuďmi ho spája ďaleko viac, ako by sa na prvý pohľad zdalo. Aj on je totiž obeťou doby, v ktorej človek stratil schopnosť pracovať so svojou slobodou, stal sa rezignovaným, bez zmyslu pre osobnú zodpovednosť. V tomto rozpolžení sa napokon ocitá pred závažnou voľbou, v ktorej sa rozhodne nasledovať to, po čom by pravdepodobne siahla väčšina populácie. Dobrý plat a prísľub pravidelného sexu urobia svoje. Prečo váhať, keď je zaplatenou cenou len svedomie...

.bez polemiky

Dramatizácia románu Podvolenie, ktorú pre bratislavské divadlo Aréna napísal Peter Lomnický v spolupráci s Martinom Čičvákom, je maximálne verná predloha. Čerstvosť a aktuálnosť románu na to, napokon, priam predurčovali. Lomnického a Čičvákov text je zrozumiteľný, dynamický aj dramatický. Otázkou preto bolo, ako sa ho zhostí režisér. Oстане mu verný a pokúsi sa znásobiť jeho myšlienky divadelnou estetikou alebo sa rozhodne s autorom polemizovať? Režisér Marián Amsler sa vybral prvou cestou a svoju inscenáciu postavil na budovaní sugestívnej atmosféry, ktorá reflektuje Houellebecqov dystopický svet. Tak ako z románu, aj z jeho inscenácie nevanie existenčný strach, ale znepokojivé zneistenie.

Jednou z najsilnejších zložiek, ktoré sa podpisujú pod atmosféru, je hudba Slava Solovica. Skladateľ cielene pracuje s arabskými hudobnými motívami, ktorých rozsah a miera rastie so zväčšujúcim sa vplyvom moslimského sveta v príbehu hry, čím diváka prirodzene a nenásilne vnáša do meniacej sa reality.

Ďalším výrazným prvkom je monumentálna scénografia Juraja Kucháreka. Dominujú jej dva masívne „betónové“ panely vo forme lievika, medzi ktorými je približne do výšky piatich metrov nasýpaný piesočný val. Asociácia na geografické ukotvenie islamu je jasná, rovnako ako symbolika piesku, ktorého duny dokážu človeka pohltiť, a ktorý evokuje pomínutosť. Na jednom z panelov je uchytená robustná socha

démona, ktorý z výšky dohliada na chod sveta ako spoločensko politickej entity, ako aj na životy obyčajných ľudí. Rozmermi opulentná a významom symbolická scénografia vytvára kontrast k situáciám z bežného života postáv, napríklad keď si na scéne rozložia piknikový stôl a gril, alebo keď sa Francois miluje so svojou židovskou študentkou v piesku.

Z režijnej stránky vyznelo trochu nadbytočne použitie videa s politickými komentármi či priama prítomnosť prezidentských kandidátov Marine Le Penovej (Zuzana Kocúriková) a Mohameda Ben Abbesa (Štefan Kožka), ktorá síce načrtla paralelu medzi politikou a fraškou, ale zároveň banalizovala atmosféru napätia a zneistenia, s ktorou Podvolenie od začiatku cielene pracuje.

.je to najmä o nás!

Samostatnou kapitolou inscenácie je výrazovo tlmené herectvo Juraja Mokrého ako Francoisa. Vyznačuje sa neprikrášenou civilnosťou, pričom miestami sa zdá, že Mokrá svojou intonáciou a farbou hlasu imituje Miroslava Žbirku. Hoci chvíľu trvá, kým si divák na jeho spôsob prítomnosti na javisku privykne, už po krátkom čase sa jeho prejav stáva integrálnou súčasťou režijného zámeru. Francois je v Mokrého stvárnení apatický zanedbaný muž s tichým prejavom, ktorý prejde svojím životom bez toho, aby ho poriadne žil. Hoci ostatní herci majú v inscenácii menší priestor, aj na ňom vytvárajú živé bytosti (najmä Zuzana Kocúriková a Monika Potokárová), ktoré nie sú len nositeľmi ideí či informácií, ale cez detail sa o nich dozvedáme aj čosi navyše.

Hoci sa najnovšia inscenácia divadla Aréna môže na prvý pohľad javiť ako potrava určená primárne pre intelektuálov, jej potenciál osloviť širšie publikum rozhodne nie je malý. Dôvodom je najmä to, že stavia na provokatívnej predlohe, ktorá hovorí o širšom kontexte vecí, ktorými žijeme tu a teraz. Keďže inscenácia sa dôsledne pridrža originálu, pričom ho v divadelnej rovine nespochybňuje ani s ním nepolemizuje, môže sa ľahko stať terčom útoku ľudí, ktorí ju rovnako ako Houellebecqovu knihu obvinia z podpory šírenia strachu z islamu, čo sa napokon na rôznych blogoch už aj deje. Je to však sčasti aj nepochopením umeleckého diela, pretože Podvolenie nehovorí ani tak o tých druhých (moslimoch), ako o nás samých.